

In: 4848
c.2

7109
4104

98.

D. D.

DISSERTATIONEM MEDICAM
DE
DULCAMARA

164

B5

Venia Experient. Fac. Med. in Reg. Acad. Ups.

Moderante

Viro Generosissimo

D. D. CAROLO à LINNÉ;

*Sic Re M:ris Archiatro, Equite aurato de Stella Pol. Med. & Botan. Pro-
fessore Reg. & Ord. Acad. Paris. Petropol. Imp. N. C. Holm. Upsal.
Lond. Angl. Flor. Berol. Monsp. Telof. Bern. Edinb.
Nidros. Membro.*

Examinandam Sistit.

Stipendiarius Regius

GEORGIUS HALLENBERG.

Gotblandus.

In Auditor. Carol. Maj. D. XXIX. Maji.

Anni MDCCLXXI,

1771

Horis ante meridiem solitis,

Upsaliae,

Ex Prelo EDMANNIANO.

§. I.

Qomparantem Medicinam nostri ævi cum antiquorum non fugere potest, hanc non minus, ac ceteras scientias, stupenda sane cepisse incrementa. Medicina veterum mere erat empirica, casu, superstitionibus & analogia, nescio qua, morbi & medicamenti, innixa: nostra vero tota fere est dogmatica, rationibus suffulta mechanicis. Sed tantum abest, ut in summum fastigium sit evecta, ut potius permulta adhuc desiderentur, quæ tamen polliceri videntur nostri seculi sagacitas & industria. Suis, proh dolor! Scientia laborat impedimentis, quæ accrescenti officiant & quorum tria potiora nominasse juvabit.

I. *Physiologiæ Subtilitas.* Etsi largiendum, hanc scientiæ partem opera & industria immortalis Boerhavi & Illust. Halleri aliorumque ita esse excultam, ut, si Physiologis superioris seculi, perpolitam, quam orbi

erudito tradidit Dom. à Haller perlustrare contigerit, taterentur sane, se fuisse tirones. Multa tamen latent in iis, quæ ad Encephalum pertinent, (Cerebrum, loquor, Cerebellum, Medullam oblongatam-Spinalem & Nervos), quorum structura subtilissima aciem oculorum quantumvis armatorum longissime fugit, & quorum agendi modum præcipue in diversis modificationibus Cerebri & Cerebelli non nisi confuse rimamur, persuasissimi tamen, Deum & naturam nihil frustra.

II. *Pathologiæ defectus.* Species morborum ad tempus Illustr. Sauvagesii neglectæ fuerunt, Viresque medicamentorum ad Genera tantum relata, cum tamen usum medicamentorum præcipue in morbis chronicis præcedere debet cognitio causæ, cui sunt opponenda. Adeoque, antequam Species morborum, hoc est, causas habeamus perspectas, omnis e re medica exulat certitudo *Physica*.

III. *Materiæ Medicæ neglectus.* Cum cognitio historica semper præcedere deberet, omnisque compositio & Theoria Medica inutilis est & vana, si simplicia probe distinguere non valeamus, mirari convenit, hanc medicinæ partem usque eo esse neglectam, ut in Pharmacopoliis permulta reperiantur simplicia, quæ cui plantæ debeantur, nondum constat, licet diu multumque in usu fuerint. Sed quod plus est, parum solliciti fuimus in qualitatibus eorum inquirendis, ut inde vires eorum eruantur & conferantur cum speciebus ex causa. Hujus incuriæ causa ea esse videtur, quod Medici semper fere
Bo.

Botanicen ceteris scientiæ partibus posthabuerint, verumque filum Ariadnaeum in rimandis viribus medicamentorum, affinitatem loquor vegetabilium, ne somniant quidem. e. g. Constitit quidem diu inter omnes *Corticem Chinæ* summa sua amaritudine frangere acidum febrium intermittentium: sed quare ex aliis summe amaris non idem effectus, mirati sunt Medici, ignari, Cinchonam militare sub Ordine naturali *Contortorum*, qui totus est inquinans, & cui inest virosi quid, non nisi in calore manifestum. Mat. Medicæ non parum attulerunt detrimenti medicamenta composita, quibus sæpe ad pompam et ostentationem excogitatis, mordicus inhaeserunt Medici. Ex eo accidit, ut post felicem successum vix dicere valeat Medicus, cui ex simplicibus sanitatem debeat æger convalescens. Ne dicam, ex mixtura simplicium, odore & gustu diversorum, compositionem oriri qua vires longe diversissimam. Quod reliquum est, Medici, qui honore Doctorali ornati, ad urbes opulentiores abeunt, ita exoticis assvescunt, ut, cum alvus pauperissimi rustici est referenda, medicina ex remotissimis terræ regionibus sit petenda. Hinc factum est, ut agricolæ, qui summo labore, ne dicam servitute, vix conquirere possunt, unde vivant, Medicos reformidantes & Pharmacopolia, ubi salus auri pondere redimitur, in extremo ad aniculas confugiant necesse sit, & Medicastros, cum tamen multitudo eorum scientiæ maxime esset utilis eamque commendaret. Neque mirandum, in unica urbe opulentiore aliorum

regnorum, plures reperiri Medicos, quam apud nos per totum regnum. Quod si, nulla ratione status habita, commiseratione civium ducamur & incrementum scientiæ in patria nobis cordi sit, quantum fieri potest, medicamentis domesticis est indulgendum, quod Medicis, ut dicuntur, Provincialibus in primis curæ esse debet, utpote quorum fidei salus vulgi commissa est, & persuasissimum habeo, eos ratione ductos & experientia, inter vegetabilia indigena plurima reperturos, quæ nullo modo cedant exoticis. Cum vero ex hisce Dulcamaram, pro virili, pertractare aggredior, benevolentiam Lectorum mihi polliceor.

§. II.

Et si DULCAMARÆ inter officinales Dispensatorii nostri, numerari non contigit, civitate tamen eam donarunt jam dudum Pharmacopolæ. Cum vero in officinis sermo est de Solani herba, intelligitur SOLANUM *nigrum* non Sol. Dulcamara. Antequam Generosiss. D: nus Præses anno 1738 Nosocomio navali, quod Holmiæ est, præfectus esset, vix apud nos in usu fuit Dulcamara; Ejus autem auctoritate & experientia primum usus hujus usque eo invaluit, ut Pharmacopolis non sine labore & cura sit hujus copia.

§. III.

SOLANVM *Dulcamara*, caule inermi frutescente, flexuoso foliis superioribus hastatis, racemis cymosis *Syst. Nat. V. II. pag. 173. Flora Svec. 201. Mat. Med. 95.*

Solanum scandens s. Dulcamara, *Bauh. pin.* 167.

Solanum lignosum *Till. icon.* 154.

Dulcamara. *Dod. Pempt* 402.

Uplandis *Qvesved*, Westrogothis *Matleds quistar*,
Ostrogothis *Ormbår*, Smolandis *Hållbår*, Wer-
melandis *Wildbår*, Sudermannis *Trullbår*, Pharmaco-
polis *Stipites Dulcamarae*.

Locus hujus plantæ plerumque est terra humosa s. limota, subpaludosa ad sepes. Amat enim fulcra, sine quibus diffusa ab animalibus conculcatur: Sæpe etiam in salicetis inter frutices habitat, ut ab iis quodammodo tecta, ab hiemis injuria non laedatur, uti Frangula, cum quid commune habet, ut careat geminis. In hortis læta viget & si caules diffusi, humo sparsim tecti fuerint, singuli radices agunt & hoc artificio multo citius nobis ejus est copia, quam ex feminibus.

Descriptio hæc est:

CAULES plures 3 - 6 pedales, flexuosi, teretes, debiles & sæpe procumbentes, perennes, sed tantum per aliquot annos.

FOLIA alterna, petiolata, ovata, lævia, integerrima, simplicia, sed superiora hastata seu tripartita laciniis lateralibus longe minoribus.

RACEMI terminales aut ex superioribus alis foliorum ramosi, divaricati, fere cymosi, pedunculati, nutantes.

COROLLÆ cæruleæ (raro albæ aut incarnatæ), quinquepartitæ, reflexæ.

BACCÆ ovatæ, rubræ, polyspermæ, fatuæ cum sapore dulci & amaro mixtis, ingrata & fere nauseosa.

§. IV.

Huic speciei proxime affinis est SOLANUM *quercifolium* Syst. Nat. 173, quod a nostra solum differt foliis pinnatifidis & caule anguloso, de cetero Dulcamaræ simillimum, nisi quod aëre aperto frigidioris nostri cœli sit magis impatiens. Flores *quercifolii* non modo colore eodem gaudent ac nostræ, sed etiam, quod mirandum, maculas quoque habent ad basin corollæ. Hinc si conjecturis indulgere liceret, a vero non videtur alienum S. *quercifolium*, cujus patria Peru est, ex loci cœlique diversitate e nostra Dulcamara prodiisse, nullumque est dubium, quin hoc in sua patria vice Dulcamaræ optime fungatur.

§. V.

GENUS Solani qua omnes suas species hucusque cognitæ in se continere aliquid naturæ adversum, prodit odor virosus. Scimus, Hispanos & qui Barbariam incolunt vesci fructu *Lycopersici* s. pomis amoris, *Mellangene* s. Solani insani, sed vix quidem nisi asso aut cocto. Ut vero illa, quæ in hortis apud nos hospitantur, ideo cruda ingerantur, non sum auctor; inde autem nihil ad vires concluditur. Licet Caricæ ab omni veneni suspitione longissime absint, arbor ficus tamen est virofa. *Sol. Tuberosi* Tubera Peruvianis, etiam nostratibus, sunt esculenta. Lubens fateor, si corticem exceperis, hisce minus inesse virosi, quamvis herbâ virosissima. Quod vero hæc tubera naturæ non sint amicissima testatur indocta gula famulorum, qui

qui hæc negligunt, nisi fame coacti. Sues, quibus sensum & olfactus fortissimum dedit natura, hæc respiciunt. Peruviani, apud quos sponte proveniunt nec uti natura convenientissima ejus tubera extollunt. Quin vero fames cum laboriosa vita ex his ferculum parare valeat, quod palmam permultis aliis frumenti succedaneis facile præripiat, nullus dubito, inferiora tamen judico hæc tubera radicibus Helianthi tuberosi.

§. VI.

QUALITATES plantæ, qua saporem & odorem, jam considerandæ erunt. Stipites Dulcamaræ, quibus utimur, rejectis radice, foliis, floribus bacisque, gustu gaudent dulci & amaro mixto, palato ingrato. *Liquiritiæ* radix multum habet dulcis parumque amari. Vix cocta dat Decoctum dulce, quod ex diuturniori coctione amarescit & dulcedinem amittit. Radix *Polypodii* dulcis quidem est saporis, sed plus habet amari, quam præcedens, ita tamen, ut prævaleat dulce, quapropter citius coquenda, ne amarum extrahatur & dulce exuatur. De Dulcamara idem merito dici potest.

Stipites quidem qualitate virosa foliis multo sunt inferiores, præsentiam tamen ejus etiam in his manifestat pulvis & decoctum. Vires plantarum ex qualitatibus colliguntur. Sapor hujus dulci & amaro mixtus, est naturæ inimicus & nauseam sæpe creat, quare etiam Dulcamaram frutices anorexiæ vocant Westrogothi, sed odorem ejus virosam imprimis fastidit natura. **Hircosa, Nidorosa, Te-
gra**

tra & Virofa, id commune habent, ut suffocent nervos, qui ex sede vitæ machinæ animalis exeunt. Hæc omnia ad portam repudiat natura, ubi gustus & olfactus, ut Publicani, prohibitorum invectioni resistunt. Si vero vi intruduntur, omnes vires vitæ conspirent, necesse est, ad ea expellenda vel per secessum, vomitum vel per Diuresin, ne quid detrimenti exinde capiat respublica vitalis. Hæc, si corrosiva exceperis, præcipua fuere venena, quæ, ut noxia, in exilium ejecerunt veteres. Medici nostri seculi, e contrario, ea jure meritoque in usum revocarunt, non eo nomine, ut causam morbi tollerent, ut potius his ejectis, omnibus, quæ corpori insunt, sordibus, portæ simul pateant. Usus largior Dulcamaræ initio & antequam stomachus ei assveverit, vomitum aut nauseam saltem concitat: parciore vero, in lecto procumbente sudorem, sed eorum, qui lectum reliquerunt, urinam pellit.

Stipites colligendi sunt vel primo vere, vel fine autumnii: foliis dum destituti odore & sapore excellent. In pulverem vix rediguntur nec electuaria intrans. Si vero stipitum siccatorum & concissorum pugillo s. drachm. 2. s. 4. affunditur libra una aquæ bullientis, quæ post quietem semihoræ levissime ebullitur per octavam horæ partem, vires optime eliciuntur. Ex hoc decocto modice frigidato, sumantur mane, quantum continere possint, duo vasa, quæ Decocto Theæ sumendo inserviunt, totidemque vesperi hauriantur. Initio Decoctum paululo lactis est temperandum. Post tres quatuorve

orve dies stomachus Decoctum fortius vel sine lacte admittit, sine nausea aliove malo. Neque post longiorem usum quemquam paralyfi linguæ esse adfectum, ut narrat D: nus Gouvan, unquam vidimus.

Cachectici & Cacochymosi, quibus sanguis est impurus, vere ineunte, decoctis plerumque utuntur mundificantibus ex Rad. Chinæ, Sarsapar. Lign. Guaj. Safrans aliisque exoticis. Hæc vero omnia & mixta & per se huic fini obtinendo Dulcamaræ decocto esse inferiora, certum statumque apud nos est, quod etiam jam dudum testatus est immortal. Bœrhavius. In tota Mat. Medica nihil est, quod huic comparari possit, ne dicam, præferri in ejiciendis per diuresin vel aliter e sanguine aciescentibus, putrescentibus, muriaticis, ceterisque, h. e. in morbis Arthriticis, Scorbuticis, Ictericis, Hydropicis, Rheumaticis, quin etiam Siphyliticis. Natura, in hoc expellendo occupata, relaxare stricturas necessum habet. Hinc patet etiam nostræ utilitas in obstructionibus levandis, in suppressis lochiis menstrisque. Quid? quod, in ipsis morbis Phlogisticis Pleuritide & Peripneumonia.

§. VII.

Neque nobis refragatur experientia.

Dolores Ischiaticos, Rheumaticos & Osteocopos, quorum causa proxima est acre in tela cellulosa & periostio hærens, & quibus sæpissime affecti sunt rustici, falso & duro victu utentes, certe ex hujus usu

usu remittere novimus. In podagra hoc non sumus experti, nonnullis affirmantibus Podagram inde mobilem fieri & vagam.

Icterus hoc infuso curari testantur Tragus, Vierius alique. Affector J. Rothman celebris ille, dum vixit, Territorii Vexionensis Medicus, ingenue professus est, se nihil expertum, icterico sanando aptius certiusque, quam Decoctum Dulcamaræ.

Scorbuto mederi confirmant experimenta Gen. Dom. Præsidis capta in nosocomio nav. Holmensi, nec non Historia Reg. Acad. Scient. Parisina, anni 1761. ubi pag. 54 seqq. memorabilis casus occurrit, quem strictim adjungere lubet. Virgo 22 annorum sensim macescere incepit cum lassitudine, vago articulationum dolore, tussi, dolore faucium & amphimerina. His superveniunt non ita multo post Carcinoma utriusque labii fœtidum, Stomacace cum Casu dentium, ulcera faucium & oris, maculæ Scorbuticæ per totum corpus sparæ, dolor osteocopus, exostoses in crista tibiæ & brachio dolentes non colorati. &c.

Hæc oppugnata sunt Syrupis acidis, spiritu Cochleariæ, unguento mercuriali &c. Ulcera variis tractabantur, tamen dolor die nocteque premebat, ni sopiretur narcoticis. Tandem his omnibus frustratentatis, usum decocti Dulc. suavit Ill. Sauvage, qui se hoc a Generos. Domino Præsede didicisse retulit, tanquam summum in scorbuto specificum.

Dulcamaram igitur adhibere cœpit 9 Julii an. 1759. Initio ex hujus usu exacerbabantur sympto-

mata cum amblyopia. Sed ad hæc non despondit animum Medicus, cui salutem commiserat ægra. Sub initio Augusti vero symptomata minuebantur, ulcera laudabili pure manabant, maculæ evanuerunt, appetitus rediit, ulcera & gingivæ consolidabantur & exostosium ne vestigium quidem supererat sine Septemb. ejusdem anni.

Obf. Decoctum paratum erat ex recentibus stipitibus & quarta quavis hora propinatum eadem fere, ac antea monuimus, dosi.

Lochia & Menstrua suppressa hujus usu redeunt. Complures nominare possemus, quæ ex lochiis retentis febre, delirio quin maculis correptæ, per hoc Decoctum revocatæ sunt quasi ex faucibus orci, etsi Diarrhœa initio supervenit.

Contusionibus & Sugillationibus medetur nostra. Testor Infusum Traumat. Fulleri, ex cujus usu ipse Fullerus aliique viderunt Gramos resoluti cruoris in matula. Westrogothi hoc utuntur in Pleuritide & Peripneumonia sæpe cum successu, licet non semper.

Scabiem cum hac pellunt Uplandi, unde etjam ob vim peculiarem in hoc malo ab iis vocatur *Quesved* quasi lignum Scabiei. Causam Scabiei esse acaros extra omnem dubitationis aleam posuerunt Microscopia. Acaros vero ab hoc infuso occidi tantum abest, ut credamus, ut potius ex hac sanguinem impurum, quem amant animalcula, ablui putemus & corrigi. Acari enim in sanguine

guine impuro lätius propagantur & vigent, quemadmodum pediculi in capite imparo & manante.

Siphylis. Ante 15 annos, & quod excurrit, mulier quædam gravida, cum Holmia huc advenisset, partum edidit in summa paupertate. Miseriam hujus mirum quantum adauxit suppressio lochiorum, quam sequebantur febris, delirium, Spasmi & maculæ. Præter hæc etjam Siphylitide erat infecta. Cum vero ex auctoritate Gen. D:ni Præsidis decoctum Dulcamaræ ei esset datum, non solum brevi redierunt lochia, sed symptomata Siphylitica etjam simul levare compertum est, &, post repetitum usum, perfecte ex utroque morbo convaluit ægra. Celebris ille Monspellensium Professor D:nus Sauvage, qui hoc rescivit, veritatem sapissime tempore verno præsertim, comprobavit. In reliquiis Siphyliticis, Arthritide vaga, puta, Doloribus Osteocopis nocturnis, Puncturis, Debilitatibus usum hujus eximium postea docuerunt experimenta. Neque hoc celatum D:no Sauvage. Quo solo, sanitatem reddidit Pathologus summus Nobili cuidam Sueco, qui, nulla remedia in patria enumeratis malis tollendis paria credens, Galliam petiit. Quod non potuit non mirari D:nus Sauvage, quem fateri haud puduit, se hoc remedium D:no Præsidi debere.

§. VIII.

Nullus erit dicendorum finis si omnes enumerarem morbos, in quibus Dulcamaram profuisse referunt Medici. Cum vero confusio & suspicio quædam

dam oriri posset ex usu ejusdem remedii in infinitis fere Morborum Speciebus, quæ tamen eandem agnoscunt causam, reliquis recensendis supersedeo, ex viribus cum causis collatis tantummodo colligens, annuente experientia, nostra nihil fortius in ejiciendis e sanguine impuritatibus Scorbuticis, Arthriticis, redundante bile in ictericis, in derivandis humoribus in Asthmate humoralis, in resorbendo cruore in contusionibus & sugillationibus, expellenda materia exanthematica in Siphylitide, Scabie, Milliaria, in promovendo excretiones naturales scilicet urinam, lochia, menstrua, cetera, memoratissimi:

*Non qui multa, sed qui utilia
scit, ille sapit.*

TANTUM

